

Наукова редакція:
Ярина Турчин
Тереза Астратович-Лейк
Олександр Горбач

СХІДНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: здобутки, виклики та перспективи

**СХІДНА ПОЛІТИКА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
здобутки, виклики та перспективи**

**За науковою редакцією:
Ярини Турчин
Терези Астрамович-Лейк
Олександра Горбача**

ЛЬВІВ - OLSZTYN

Східна політика Європейського Союзу: здобутки, виклики та перспективи: Монографія [за наук. ред. Я.Турчин, Т.Астрамович-Лейк, О.Горбача]. – Львів-Olsztyn: «РОМУС-ПОЛІГРАФ», 2021. – 220 с.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Монографію опубліковано в рамках реалізації проекту
ERASMUS+ J.MONNET MODULE
«Ініціатива ЄС Східне партнерство: можливості для України»
№ 619891-EPP-1-2020-UA-EPPJMO-MODULE

Львівська
міська
рада

Монографію опубліковано за підтримки Львівського
конференц-бюро та дофінансовується в рамках Програми
«Пакет підтримки розвитку конференц-індустрії у м. Львові»

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту гуманітарних і соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»
Протокол № 9 від 16.06.2021

Рецензенти:

Климанська Л.Д. - доктор політичних наук, професор
Демчишак Р.Б. - кандидат політичних наук, доцент

Відповідальність за зміст статей несуть автори.

ISBN 978-83-66259-24-9

© Національний університет
«Львівська політехніка», 2021
© Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie, 2021

ЗМІСТ

Ольга Морозова ЄВРОПЕЙЗАЦІЯ УКРАЇНИ ТА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ: ПРОБЛЕМА ПЕРЕОЦІНКИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	5
Микола Бучин ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ КРАЇН-УЧАСНИЦЬ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА	17
Ярина Турчин, Тереза Астрамович-Лейк РЕСПУБЛІКА БІЛОРУСЬ У ФОКУСІ СХІДНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	29
Olha Ivasechko, Oleh Tsebenko MOLDOVA IN THE EU EASTERN POLICY: A WINDOW OF OPPORTUNITIES AND THREATS	51
Уляна Ільницька ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ІНІЦІАТИВИ ЄС «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО»	65
Юрій Тишкун РОЛЬ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА ЄС У ФОРМУВАННІ СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ	77
Olesia Tkachuk REAKCJA UNII EUROPEJSKIEJ NA SYTUACJĘ NA BIAŁORUSI PO WYBORACH PREZYDENCYKICH W 2020 R.	87
Сергій Ховрич СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ СУЧАСНОГО РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ ТА ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИСУТНОСТІ ЄС В УКРАЇНІ	97
Nataliya Bhinder FORMATION OF STRATEGIC COMMUNICATION DISCOURSE IN THE CONTEXT OF UKRAINE-NATO COOPERATION UNDER PRESENT CONDITIONS	107
Iryna Aliksieienko INTERNATIONAL MECHANISMS FOR MANAGING INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN BIOMEDICINE: A CHALLENGE TO THE SECURITY SECTOR	117

Надія Кічера

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ СХІДНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ: ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА 125

Микола Гетьманчук

ВОЛИНСЬКА (КРЕМЕНЕЦЬКА) ГІМНАЗІЯ І ВОЛИНСЬКИЙ
(КРЕМЕНЕЦЬКИЙ) ЛІЦЕЙ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКОГО
ТА ПОЛЬСЬКОГО НАРОДІВ 137

Галина Луцишин, Наталія Хома

ВІДПОВІДНІСТЬ ДЕРЖАВ БАЛТІЇ ПОЛІТИЦІ ЄС
ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ 155

Дмитро Малезик

ЗАЛУЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ В ПРОЦЕСІ
ЗДІЙСНЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ПОДІЛЛІ (2014–2020 РР.) 165

Олег Кравцов, Тетяна Кравцова

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ
ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ 175

Liliya Vatyuk, Ganna Chovrap

ADAPTING TO THE CONDITIONS OF UKRAINE THE BEST WORLD
EXPERIENCE IN THE HEALTH OF THE NATION:
CHALLENGES AND PROSPECTS 189

Тетяна Маматова, Даріуш Павліци, Ірина Чикаренко

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВПРАЦІ НАУКОВЦІВ
І ПРАКТИКІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
БОЛЕСЛАВЕЦЬКОГО ПОВІТУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА
ТА ПРИДНІПРОВСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ
У СФЕРІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ГРОМАД 199

Зоряна Куньч, Лілія Харчук

СУЧАСНА МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА КРАЇН БАЛТІЇ:
ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ 211

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ СХІДНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА

UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN UNION'S EASTERN POLICY: HUMANITARIAN ASPECTS OF COOPERATION

The importance of integration processes in the modern world is undeniable. It is determined not only by issues of economic and political cooperation, but also by security question. No less important is the socio-humanitarian format of cooperation in international relations. Ukraine has chosen its vectors of international cooperation, which are focused on Europe. Ukraine and the EU countries are connected not only by ancient historical ties, but also by common values. The programs and instruments of cooperation between Ukraine and the EU contribute to their expansion and deepening.

Keywords: *European Union, Ukraine, European Neighborhood Policy, Eastern Partnership, Agreement.*

Глобалізаційні та інтеграційні процеси, у тому числі на регіональному рівні, є характерною рисою сучасних міжнародних відносин. Їх важливість посилюється в міру зростаючої конфліктності та протистояння в сучасному світі. Основні тенденції світового розвитку, зокрема процеси активної інформатизації суспільств, поширення інформаційно-комунікативних технологій тощо, сприяють процесам міжнародного співробітництва та інтеграції, значно полегшують та пришвидшують їх. Вигідні інтеграційні процеси, міжнародна співпраця є важливими складовими політики будь-якої держави, що особливо проявляється в кризових ситуаціях, у контексті проведення реформ, суспільних трансформацій тощо. Україна в цьому випадку не є винятком. Важливість для України ефективної міжнародної співпраці, особливо на регіональному рівні, у рамках відносин з Європейським Союзом, важко переоцінити.

З проголошенням незалежності, крім завдань внутрішнього розвитку та реформування, перед Україною постали питання вибору зовнішньополітичного вектора. Самостійницький статус на міжнародній арені без чіткого зовнішньополітичного курсу видавався і видається для України нереальним, тому залишалися два найочевидніші шляхи – інтеграція на пострадянському просторі або ж європейська інтеграція. Європейська інтеграція – це процеси насамперед соціального, економічного, політичного, правового зближен-

¹ КІЧЕРА Надія - кандидат політичних наук, Ужгородський національний університет, nadiia.kichera@uzhnu.edu.ua

ня та співробітництва, вироблення спільних стандартів для держав-учасниць різного статусу – чи то повноправних членів, кандидатів на вступ чи партнерів, асоційованих членів. При цьому зміна статусу і набуття повноправного членства залежить від волі, бажання та виконання домашніх завдань претендентами. Крім того, у стратегії зовнішньої політики України після проголошення незалежності в рамках відповідних законів та програм було визначено основних стратегічних партнерів, зокрема Європейський Союз, Російську Федерацію та США. Відтак, після проголошення незалежності розпочалися перші кроки на шляху співпраці України з найбільшим стратегічним партнером – Європейським Союзом.

Безперечно, економічний та політичний формат співпраці є важливими для будь-якої держави. Однак не менш важливою є сфера соціокультурної взаємодії, розвиток гуманітарного співробітництва, зближення ціннісних орієнтацій, інформаційного, культурного, освітнього, наукового простору тощо. Саме такі напрями взаємодії України та Європейського Союзу, поряд з політичною, економічною, правовою інтеграцією, є вагомими у євроінтеграційному курсі нашої держави. У контексті окреслених питань двосторонні відносини між Україною та Європейським Союзом впродовж років співпраці регламентували і регламентують дві основні угоди – це Угода про партнерство і співробітництво², а також Угода про асоціацію³. Крім того, між Україною та Європейським Союзом було підписано низку галузевих двосторонніх угод, а також налагоджено багатосторонні платформи роботи.

Співпраця України та Європейського Союзу на новому рівні та в нових умовах розпочалася з підписання і ратифікації Угоди про партнерство і співробітництво у 1994 році⁴. Угода набула чинності у 1998 році і започаткувала партнерство між Україною та Європейськими співтовариствами, представленими державами-членами. На той час це було дванадцять країн. Основою співробітництва ставали, насамперед, історичні зв'язки та спільні цінності. Крім економічної, політичної, правової, технічної співпраці, співпраці у сфері захисту навколишнього середовища, в Угоді також

2. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012 (дата звернення: 18.05.2021)

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 18.05.2021).

4. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012 (дата звернення: 18.05.2021)

фігурували питання співробітництва у сферах науки, культури та інформації. Угода містила також статті, які стосувалися соціального забезпечення, зокрема стосовно робітників - громадян України, співробітництва в соціальній галузі, насамперед щодо охорони здоров'я та безпеки працівників, реформування системи соціального захисту в Україні тощо.

Стаття 58 Угоди про партнерство і співробітництво регламентувала співпрацю в галузі науки і техніки, обмін інформацією, програми мобільності в науковому середовищі. Стаття 59 зосереджувалася на питаннях освіти та професійної підготовки, з метою покращення системи вищої освіти в Україні, її наближення до європейських стандартів, шляхом співробітництва між закладами освіти, організації процесів мобільності, різного роду навчальних курсів. Мова йшла насамперед про участь України у програмі Темпус. Ця програма є однією з найтриваліших програм Європейського Союзу⁵. Це освітня програма ЄС для модернізації системи вищої освіти та сприяння співробітництва з державами-партнерами у цій сфері. Водночас програма пропагувала підхід міжлюдської співпраці. Таким чином, програма покликана сприяти соціальному, культурному, а також економічному розвитку не лише в рамках ЄС, але і у межах країн-партнерів, через систему вищої освіти. Зовнішні зв'язки ЄС, при цьому, були визначені пріоритетними орієнтирами. Серед країн-учасниць програми шість країн регіону Східного сусідства. Окремо формувався також бюджет програми у рамках фінансування Східного регіону політики сусідства.

Україна приєдналася до програми Темпус у 1993 році⁶. У рамках програми впродовж років її функціонування було реалізовано ряд проектів, орієнтованих не лише на заклади вищої освіти, але і посилення зв'язків між освітою та суспільством⁷. Зближення України та ЄС у сфері освіти відбувається в рамках Болонського процесу. Україна також приєдналася до Європейської зони вищої освіти. Європейська концепція вищої освіти максимально орієнтована на людину, розкриття її навичок, навчання впродовж життя⁸. Її метою є надання кожній людині можливості повною мірою брати участь у житті суспільства, популяризація спільних цінностей, більш глибоке порозуміння між людьми та

5. Програма Темпус - етапи розвитку. Національний темпус / Еразмус + офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/what-is-tempus/159-programa-tempus-detalni-opis.html> (дата звернення: 20.05.2021)

6. Темпус в Україні. Національний темпус / Еразмус + офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/tempus-v-ukraini.html> (дата звернення: 20.05.2021)

7. Проекти Темпус в Україні. Опис поточних проектів Темпус IV (2008-2013). Національний темпус / Еразмус + офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/proekty-tempus-v-ukraini-2000-2008.html> (дата звернення: 20.05.21)

8. Європейський Союз-Україна: співробітництво у сфері вищої освіти. Представництво Європейського Союзу в Україні. 2010. С. 9-11

культурами, покращення людських ресурсів, що, у свою чергу, сприятиме також і економічному, соціальному та культурному розвитку та співробітництву.

У 1990 році ЄС було започатковано програму імені Жана Моне з метою пропагування європейської ідеї, поширення знань про євроінтеграційні процеси, підвищення рівня поінформованості суспільства тощо⁹. Дана програма розрахована не лише на Європу, але й інші континенти. У 2004 році для країн, які не входять до ЄС, було також започатковано програму Еразмус Мундус, спрямовану на активізацію міжнародної співпраці, посилення процесів мобільності серед викладачів та студентів¹⁰.

Крім нормативного та програмного інструментів співпраці між Україною та Європейським Союзом, важливою є міжінституційна співпраця. У галузі освіти такою є співпраця Міністерства освіти і науки України з Європейським фондом освіти – агенцією ЄС, створеною ще у 1994 році, яка сприяє розвитку системи професійної підготовки і навчання у країнах-партнерах¹¹. Завданням Фонду є сприяння ефективному використанню людського потенціалу через професійну освіту, реформування ринку праці в країнах з перехідною економікою у контексті реалізації зовнішньої політики ЄС.

Дещо вужчим є регламентування Угодою про партнерство і співробітництво культурного співробітництва, основою для якого, як прописано в Угоді, повинні бути програми Співтовариства. Однією з таких програм з 2013 року стала програма «Креативна Європа», до якої долучилася також і Україна. Однак тісне культурне співробітництво України з ЄС у окремих країн-членів, особливо сусідів, має набагато довшу історію. Ця співпраця включає різноманітні культурні заходи, відкриття освітніх, культурних центрів, реалізацію двосторонніх програм та проєктів, культурних, освітніх обмінів, популяризації туризму тощо.

На зміну Угоді про партнерство і співробітництво у 2014 році прийшла нова масштабна Угода про асоціацію, яка набула чинності у 2017 році. Нова Угода передбачає значно ширший та глибший формат співпраці порівняно з попередньою профільною Угодою. Мова йде не лише про економічну та політичну сферу, а й питання, що стосуються культурного, соціогуманітарного співробітництва тощо. Так, починаючи з глави 9, Угода про асоціацію

9. Програма імені Жана Моне - детальний опис. Національний темпус / Еразмус + офіс studentiv/programa-zhan-mone/158-programa-imeni-zhana-mone-detalnij-opis.html (дата звернення: 20.05.2021)

10. Європейський Союз-Україна : співробітництво у сфері вищої освіти. Представництво Європейського Союзу в Україні. 2010. С. 15

11. Співпраця з Європейським фондом освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/mizhnarodna-spivprasya/spivprasya-z-yeuropejskim-fondom-osviti> (дата звернення: 20.05.2021)

регламентує співробітництво у сфері науки та технологій, інформаційних технологій, туризму, соціальної політики, рівних можливостей, зайнятості, освіти, навчання, молоді, культури, громадянського суспільства тощо¹².

Ці галузі є додатковим містком для співробітництва, зміцнення контактів, обміну досвідом, у тому числі і через усіх учасників громадянського суспільства, загальнодоступність інформаційно-комунікаційних технологій. Відповідно до наведених форматів співпраці передбаченими є також програми її реалізації, серед яких «Горизонт» (рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій), «Еразмус+», «Креативна Європа» та інші. Співробітництво України та ЄС у соціогуманітарних сферах сприяє розвитку освіти, молодіжної політики, міжкультурному діалогу, взаєморозумінню, мобільності, забезпеченню гендерної рівності, запобіганню проявів дискримінації, захисту прав людини, збереженню її здоров'я.

«Еразмус+» – це програма Європейського Союзу, яка фінансує освітні обміни, тренінги, проекти підтримки молоді та спорту¹³. Програма передбачає надання підтримки для персональної мобільності, проектів у сфері вищої освіти, заходи в рамках програми Жана Моне тощо. В основу програми закладена ідея спільного напрацювання якісних реформ систем освіти, підвищення продуктивності вищих і професійно-технічних навчальних закладів, забезпечення якісної вищої освіти та професійної підготовки фахівців, що, у свою чергу, відповідало б потребам європейського ринку праці. При цьому програма «Еразмус+» не тільки забезпечує студентам можливість навчатися в різних навчальних закладах Європи, а й відіграє відчутну роль у реформуванні вищої освіти в Україні, розширює напрямки участі в частині професійно-технічної освіти, навчання вчителів та викладачів, а також спорту. Майбутня семирічна програма «Еразмус+» на 2021-2027 роки була затверджена в березні 2021 року¹⁴.

Культурна співпраця України та ЄС продовжується в рамках програми «Креативна Європа». Це рамкова програма Європейської Комісії, яка спрямована на підтримку європейського культурного, креативного та

12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 18.05.2021).

13. Емерсон М., Мовчан В. Поглиблення відносин між ЄС та Україною. Що, чому і як? Центр європейських політичних досліджень та Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2018. С. 240. URL: <https://3dcftas.eu/ua/publications/deepening-eu-ukrainian-relations-what-why-and-how-2> (дата звернення 24.05.2021)

14. Співробітництво у сфері освіти, програма ЄС «Еразмус+». Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klyuchovi-tendenciyi-politiki-yes-u-sferi-osviti-ta-kulturi-programa-yes-erazmus> (дата звернення: 24.05.2021)

аудіовізуального секторів, а також збереження, розвиток та просування культурного та мовного розмаїття країн Європи¹⁵. Програма підтримує проекти у сфері культури, літератури, транснаціональної співпраці з культурними і творчими організаціями з різних країн, що беруть участь у програмі. Відповідний договір про співпрацю між Україною та Європейською Комісією у рамках даної програми був підписаний у 2015 році. Крім того, Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає також співпрацю в рамках програм ЮНЕСКО та Ради Європи. Так, глава 24 Угоди передбачає, що сторони зобов'язуються сприяти співробітництву в галузі культури з метою покращення взаєморозуміння та розширення культурних обмінів, а також мобільності об'єктів мистецтва та митців України та ЄС; заохочують міжкультурний діалог між окремими особами та організаціями, які представляють інтереси громадянського суспільства та культурних закладів України та ЄС; тісно співпрацюють у рамках відповідних міжнародних форумів/організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) та Ради Європи (РЄ), з метою розвитку культурного розмаїття, збереження і оцінки культурної та історичної спадщини; докладають зусиль для розвитку постійного діалогу в галузі культури з метою сприяння розвитку культурної індустрії в Україні та ЄС¹⁶. Подальше співробітництво України з ЄС у рамках програми «Креативна Європа» залежить від нової фінансової перспективи ЄС на 2021-2027 роки.

Додатковими інструментами співпраці між Україною та Європейським Союзом є можливості Європейської політики сусідства та Східного партнерства. Розробленню Європейської політики сусідства сприяло розширення Європейського Союзу у 2004 році, внаслідок якого Україна та ЄС отримали спільні кордони. Основна мета політики сусідства – це зміцнення добробуту, стабільності та безпеки в державах-членах ЄС та сусідніх країнах, прагнення до спільних цінностей, таких, як демократія, захист права людини, верховенство права тощо¹⁷. Європейська політика сусідства стала основою для двосторонньої співпраці між ЄС і його східними та південними сусідами. Зasadничі положення політики були сформульовані у повідомленнях Європейської Комісії, зокрема «Ширша Європа – сусідство: нові рамки відносин з нашими південними та східними сусідами» (березень 2003 р.) та «Європейська політика сусідства. Стратегія» (травень 2004р.).

15. Там само.

16. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 18.05.2021).

17. Європейський Союз-Україна : співробітництво у сфері вищої освіти. Представництво Європейського Союзу в Україні. 2010. С.6.

Нова політика ЄС, таким чином, покликана створити на південь і на схід від нових кордонів Європейського Союзу після 2004 і 2007 років зону стабільності, миру та добробуту. Європейська політика сусідства орієнтована на те, щоб не допустити розколу між розширеним ЄС та його сусідами, а також дати їм змогу брати участь у різних видах діяльності ЄС. Мова йде про тіснішу політичну, економічну, культурну співпрацю і взаємодію у сфері безпеки¹⁸. Крім України, Європейська політика сусідства поширюється на такі країни, як Азербайджан, Алжир, Білорусь, Вірменія, Грузія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, Молдова, окуповані Палестинські території, Сирія, Туніс. Ідея розробки політики сусідства ЄС спочатку стосувалася лише країн східного напрямку, однак за ініціативи окремих держав-членів ЄС до її географічних рамок були включені також середземноморські країни. Крім того, до ЄПС були включені три країни Закавказзя¹⁹. Внаслідок такої географічної строкатості, протягом 2008-2009 років були сформульовані окремі групи країн, які об'єднали південний і східний напрям європейської політики сусідства. Таким чином, Європейська політика сусідства охопила широке коло напрямів співпраці стосовно ряду важливих питань економічного, суспільно-політичного, безпекового життя країн-партнерів. Об'єднувати ці країни, а також ЄС повинні були спільні цінності, зокрема верховенство права, ефективне державне управління, демократія, дотримання прав людини, функціонування принципів ринкової економіки, сталого розвитку та інші. Політика сусідства передбачала також і відповідні економічні, фінансові, технічні інструменти співпраці. Однак, на жаль, з часом політика сусідства ЄС занепала, а східні і південні регіони сусідства все ж розкололися на окремі частини²⁰. Особливо гостро відрізняється південний регіон, більша частина якого охоплена проявами насильства, тероризму, військових дій, не кажучи вже про брак демократії. Що стосується східного напрямку, представленого Східним партнерством, ситуація тут також неоднозначна, адже три країни мають вже в дії укладені Угоди про асоціацію, а інші орієнтуються на «власний східний вектор» співпраці.

Східним напрямом європейської політики сусідства є Східне партнерство²¹. Східне партнерство – це спільна ініціатива ЄС щодо таких держав, як Україна, Грузія, Молдова, Білорусь, Вірменія, Азербайджан, які мають статус

18. Сидорук Т. Європейська політика сусідства і процеси реформування у країнах Східної Європи. Політичний менеджмент. 2010. №4. С.162.

19. Там само. С.122

20. Емерсон М. У напрямку ширшої Європи: як ЄС змінює свою політику сусідства. Європейська правда. 5 березня. 2019. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/03/5/7093564/> (дата звернення: 23.05.2021)

21. Європейський Союз : посібник для журналістів. К.: Представництво Європейського Союзу в Україні, 2020. С. 116.

«країн-партнерів». Насамперед партнерство базується на спільних цінностях, взаємних інтересах та відповідальності, ґрунтується на двосторонньому співробітництві ЄС та держав-партнерів та багатосторонній взаємодії.

Головною метою Східного партнерства було визначено створення необхідних умов для прискорення політичної та економічної інтеграції між Європейським Союзом і зацікавленими країнами-партнерами. Вирішення поставленого завдання планувалося досягти шляхом сприяння політичним і соціально-економічним реформам у країнах-учасниках, зближення відповідного законодавства останніх з правовими нормами Європейського Союзу. Східне партнерство надає двосторонні та багатосторонні можливості для посиленої співпраці. Багатостороння співпраця зосереджується на чотирьох основних сферах – це демократія та стабільність; економічна співпраця; енергетична безпека; міжлюдські контакти. Платформа «міжлюдські контакти» включає питання *культури, освіти та науки, інформаційного суспільства та медіа*. Двосторонній формат відносин у рамках партнерства розвивається індивідуально. Східне партнерство також передбачало укладення двосторонніх угод між ЄС і країнами-партнерами про асоціацію. Протягом років впровадження політика Східного партнерства зосереджувалася на питаннях покращення економічного розвитку, розвитку суспільства, ефективного управління, сполучення.

Робота в рамках політики Східного партнерства проходить у формі самітів на найвищому рівні та зустрічей міністрів закордонних справ, роботи тематичних платформ на рівні експертів, а також майданчиків для обміну досвідом між ЄС, його державами-членами та країнами-партнерами у різних сферах. Вже проведено шість самітів Східного партнерства, зокрема перший саміт – відбувся 7 травня 2009 р. у Празі, Чеська Республіка; другий саміт – 29-30 вересня 2011 р. у Варшаві, Польща; третій саміт – 28-29 листопада 2013 р. у Вільнюсі, Литва; четвертий саміт – 21-22 травня 2015 р. у Ризі, Латвія; п'ятий саміт – 24 листопада 2017 року у Брюсселі, Бельгія; шостий саміт – 18 червня 2020 року²².

Для широкого залучення до роботи громадськості у рамках реалізації програм Східного партнерства та співпраці з ЄС було організовано Форум громадянського суспільства. Метою його роботи є розвиток контактів між неурядовими організаціями, сприяння їхньому діалогу з органами державної влади. Форум отримує фінансову підтримку з боку Європейської Комісії. У кожній з країн-партнерів сформовано національні платформи Форуму. Українська національна платформа Форуму утворена 29 січня 2011 року

22. Історія Східного партнерства. Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. URL: <http://eap-csf.org.ua/pro-nas/pro-skhidne-partnerstvo/> (дата звернення: 24.05.2021)

та об'єднує понад 200 неурядових організацій України²³. Ціллю Національної платформи є інформування української громадськості, представників громадянського суспільства, політиків, державних службовців та підприємців про програму Східного партнерства, основні політики у розрізі реалізації реформ, які стосуються процесів європейської інтеграції, відтак посилення інституційної спроможності громадських організацій впливати не лише на ці процеси, але й міжнародну політику України загалом. Свою роботу Форум громадянського суспільства проводить у рамках п'яти робочих тематичних платформ: демократія, права людини, належне урядування та стабільність; економічна інтеграція і узгодження з політикою ЄС; довкілля, зміни клімату та енергетична безпека; контакти між людьми; соціально-трудова політика та соціальний діалог.

У рамках Східного партнерства реалізується низка практичних проєктів, ініціатив, програм ЄС. Так, зокрема це програми та ініціативи щодо розвитку міст, бізнесу, громадянського суспільства; активної, талановитої молоді; науки, технологій, державного управління у різних сферах, мобільності, навколишнього середовища, енергії тощо. Серед них «Урбаністичні стратегії в історичних містах, керовані громадянами» (COMUS), «Мери за економічне зростання» (M4EG initiative), EU4Business, EU4Youth, EU4Energy, «Покращення екологічного моніторингу в Чорному морі» (EMBLAS) та інші. Крім того, продовжують працювати такі програми в рамках соціокультурного розвитку країн-партнерів, як «Горизонт 2020», «Креативна Європа», «Культура і креативність», «Еразмус+».

З 2017 року, після п'ятого саміту Східного партнерства, Європейський Союз у рамках багатостороннього формату співпрацював з країнами Східного партнерства на основі спільного робочого документа «20 досягнень Східного партнерства до 2020 року»²⁴. Співпраця України та ЄС, зокрема і підтримка з боку ЄС, орієнтується на покращення життя громадян, посилення міжлюдських контактів, підтримку національної програми децентралізації, різного роду ресурсну допомогу. У період з вересня 2018 року до вересня 2019 року в Україні було проведено моніторинг поступу України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року. Серед основних досягнень України варто назвати активну реалізацію цілей, орієнтованих на мо-

23. Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. URL: <http://eap-csf.org.ua/pro-nas/istoriia/> (дата звернення: 24.05.2021)

24. Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року. Моніторинговий звіт Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства.. К.: Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. С. 6. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Postup-Ukrayiny-u-vykonanni-dvadtsyaty-dosyagnen-Shidnogo-partnerstva-do-2020-roku-3-e-vydannya.pdf> (дата звернення: 24.05.2021)

лодь, освіту, культуру, розвиток громадянського суспільства. Зокрема, значно зросла кількість українських учасників, які беруть участь у проєктах «Горизонт 2020», «Еразмус+», «Креативна Європа», досягнуто більшої інтеграції молоді України в міжнародний простір.

Таким чином, Україна розпочала свою співпрацю з Європейським Союзом та свій євроінтеграційний шлях одразу після проголошення незалежності. Ця співпраця базується на ряді нормативних, інституційних, програмних інструментів взаємодії. Протягом періоду співробітництва основними документами, які регламентують відносини України та Європейського Союзу були Угода про партнерство і співробітництво, а також Угода про асоціацію. Ці та інші галузеві документи з боку обох сторін регламентують такі важливі аспекти співробітництва, як економіка, ринок, торгівля, державне управління, безпека, навколишнє середовище, енергетика тощо. Однак не менш важливими є такі сфери співпраці, які можна окреслити як гуманітарний блок, це зокрема і міжлюдські контакти, громадянське суспільство, наука, освіта, культура. Ці галузі є не менш важливими для обох сторін, забезпечують основи для економічного та політичного розвитку, співробітництва у цих напрямках, стабільність та ефективність цих процесів. Україна є важливим партнером для ЄС зі значним ресурсним потенціалом, однак дуже багато залежить від виконання нею домашніх завдань у рамках співпраці з ЄС, проведення реформ, реалізації програм та ініціатив. Програми ЄС, зокрема і розвиток Східного партнерства, неабияк сприяють розвитку потенціалу українського громадянського суспільства, української молоді, науки та культури.

Список літератури

- Емерсон М., Мовчан В. Поглиблення відносин між ЄС та Україною. Що, чому і як? Центр європейських політичних досліджень та Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2018. 276 с. URL: <https://3dcftas.eu/ua/publications/deepening-eu-ukrainian-relations-what-why-and-how-2> (дата звернення 24.05.2021)
- Емерсон М. У напрямку ширшої Європи : як ЄС змінює свою політику сусідства. Європейська правда. 5 березня. 2019. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/03/5/7093564/> (дата звернення: 23.05.2021)
- Європейський Союз : посібник для журналістів. К. : Представництво Європейського Союзу в Україні, 2020. 130 с.
- Європейський Союз–Україна : співробітництво у сфері вищої освіти. Представництво Європейського Союзу в Україні. 2010. 20 с.
- Історія Східного партнерства. Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного Партнерства. URL: <http://eap-csf.org.ua/pro-nas/pro-skhidne-partnerstvo/> (дата звернення 24.05.2021)

- Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року. Моніторинговий звіт Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. К. : Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. 38 с. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Postup-Ukrayiny-u-vykonanni-dvadtsyaty-dosyagnen-Shidnogo-partnerstva-do-2020-roku-3-e-vydannya.pdf> (дата звернення: 24.05.2021)
- Проекти Темпус в Україні. Опис поточних проектів Темпус IV (2008-2013). Національний темпус / Еразмус + офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/proekty-tempus-v-ukraini-2000-2008.html> (дата звернення: 20.05.2021)
- Програма імені Жана Моне – детальний опис. Національний темпус / Еразмус + офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/osvitni-programy-es-dlja-universytetiv-ta-studentiv/programa-zhan-mone/158-programa-imeni-zhanamone-detalnij-opis.html> (дата звернення: 20.05.2021)
- Програма Темпус – етапи розвитку. Національний темпус / Еразмус + офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/what-is-tempus/159-programa-tempus-detalnij-opis.html> (дата звернення: 20.05.2021)
- Сидорук Т. Європейська політика сусідства і процеси реформування у країнах Східної Європи. Політичний менеджмент. 2010. №4. С.160-170.
- Сидорук Т. Європейська політика сусідства : концептуальні хиби конструкції. Політичний менеджмент. 2011. №1. С.121-132.
- Співпраця з Європейським фондом освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/mizhnarodna-spivpracya/spivpracya-z-yevropejskim-fondom-osviti> (дата звернення: 20.05.2021)
- Співробітництво у сфері культури. Програма ЄС «Креативна Європа». Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klyuchovi-tendenciyi-politiki-yes-u-sferi-osviti-ta-kulturi-programa-yes-erazmus> (дата звернення: 24.05.2021)
- Співробітництво у сфері освіти, програма ЄС «Еразмус+». Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klyuchovi-tendenciyi-politiki-yes-u-sferi-osviti-ta-kulturi-programa-yes-erazmus> (дата звернення: 24.05.2021)
- Темпус в Україні. Національний темпус / Еразмус + офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/tempus-v-ukraini.html> (дата звернення: 20.05.2021)
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 18.05.2021).
- Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012 (останнє звернення: 18.05.2021)

Східна політика Європейського Союзу:
здобутки, виклики та перспективи

Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства
Східного партнерства. URL: <http://eap-csf.org.ua/pro-nas/istoriia/> (дата
звернення 24.05.2021)

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ErP Initiative

Монографію опубліковано у рамках реалізації проєкту
ERASMUS+ J.MONNET MODULE
«Ініціатива ЄС Східне партнерство: можливості для України»
№ 619891-EPP-1-2020-UA-EPPJMO-MODULE

Львівська
міська
рада

Монографію опубліковано за підтримки Львівського
конференц-бюро та дофінансовано в рамках Програми
«Пакет підтримки розвитку конференц-індустрії у м. Львові»